

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์จะต้องได้รับการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อให้ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และสังคมปัจจุบันได้ถือว่าการศึกษากลายเป็นปัจจัยแห่งการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเสถียรภาพความมั่นคงของชาติ โดยมีหลักการสำคัญว่า ทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยสำคัญซึ่งจะละเลยไม่ได้ การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ช่วยในการพัฒนาคนในสังคมให้มีคุณภาพ ทำให้คนมีงานอาชีพและมีพฤติกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าประเทศที่ล้าหลังด้อยพัฒนามีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีผลเนื่องมาจากประชาชนไม่มีการศึกษา ตรงกันข้ามกับประเทศที่ประชาชนได้รับการศึกษาก็จะมีผลต่อการพัฒนาประเทศ เพราะประชาชนมีรายได้ สร้างผลผลิตภายในประเทศ สังคมที่ประชาชนขาดการศึกษาย่อมเป็นสังคมที่ไร้ระเบียบ ประชาชนไม่มีคุณธรรมจริยธรรมที่ช่วยจรรโลงสังคมให้เจริญก้าวหน้า จึงเป็นที่ยอมรับกันว่า การศึกษามีความสำคัญยิ่ง (นิพนธ์ กินาวงศ์, 2540 : 5) การศึกษาช่วยให้คนมีความรู้ความชำนาญ สามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพการงานในสังคม การศึกษาทำให้คนมีจิตสำนึกเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสาธารณสมบัติ ช่วยกันปกป้องรักษามรดกทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสาธารณสมบัติให้เป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวม และการพัฒนาประเทศที่นับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุด ก็คือ การศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์พัฒนาความรู้ ความสามารถ สติปัญญา เจตคติอันมีคุณค่าในสังคม การจัดการศึกษาของสงฆ์จึงสนองต่อเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ต้องการจะนำเสนอเรื่องซึ่งห่างกัน ไปกลับเข้ามาเป็นเรื่องเดียวกันอีกครั้งหนึ่ง โดยระบุไว้ใน มาตรา 81 ได้กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ชัดเจนว่า การจัดการศึกษาอบรม ต้องให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2545 มาตรา 4 บัญญัติความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา คือ

กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม นอกจากนั้นมาตรา 6 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า การศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นคนที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้คู่คุณธรรม ตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญและในที่สุดการศาสนาและการศึกษาก็จะทำให้คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกด้าน ดังนั้นคณะสงฆ์จึงได้จัดการศึกษาเดิมเต็มระบบการศึกษาของสงฆ์ในรูปแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อการพัฒนาคุณภาพของคนในชาติ

การจัดการศึกษาคณะสงฆ์ที่ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษานั้นมี 3 แผนก คือ แผนกบาลี แผนกธรรม และแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม เรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาที่นักปราชญ์แปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทยแล้ว และเรียบเรียงสำนวนให้เหมาะสม มีเรียนอยู่ 2 ประเภท คือ สำหรับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า นักธรรม สำหรับคฤหัสถ์เรียกว่า ธรรมศึกษา โดยจัดเป็น 3 ระดับชั้น คือ นักธรรม/ธรรมศึกษาชั้นตรี นักธรรม/ธรรมศึกษาชั้นโท และนักธรรม/ธรรมศึกษาชั้นเอก เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

การจัดการศึกษาแผนกธรรม ในจังหวัดลำพูน มีสำนักเรียน 63 สำนักเรียน จำแนกเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม ขนาดใหญ่ 13 โรงเรียน สำนักเรียนขนาดเล็ก 50 สำนัก มีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 1,923 รูป ครูผู้สอนพระปริยัติธรรมรวมทั้งจังหวัดลำพูน 548 รูป

การจัดการศึกษาแผนกธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีภารกิจงานอยู่ 4 งาน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานบริหารทั่วไป

ในปัจจุบัน การจัดการศึกษาแผนกธรรม สำนักเรียนขนาดเล็ก จังหวัดลำพูนประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย และที่เป็นประเด็นสำคัญ จากการประชุมสัมมนาเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ครั้งที่ 2/2545 (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดลำพูน. 2545 : 4) พบว่า จำนวนนักเรียนมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากมีผู้บวชน้อยลง สนใจเรียนทางโลกมากกว่า ครูผู้สอนและนักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการศึกษาด้านธรรม เพราะไม่เห็นความสำคัญในการนำไปใช้ประโยชน์หลังลาสิกขา การจัดการศึกษาไม่เป็นระบบ หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน และวัดผลไม่เหมาะสมกับยุคสมัยมุ่งเฉพาะพระภิกษุสามเณร ละเลยฆราวาสและพุทธศาสนิกชนทั่วไป ครูผู้สอนพระปริยัติธรรมขาดทักษะในการสอน การผลิต และการใช้สื่อ งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน

จากสภาพและปัญหาที่ค้นพบจากการประชุมดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาแผนกธรรม จำเป็นต้องมีการศึกษาสภาพและแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาตามหลักการที่ถูกต้อง จะทำให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาได้อย่างแท้จริง เป็นเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยสนใจ

ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษา สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการศึกษา แผนกธรรม สำนักเรียน ขนาดเล็ก จังหวัดลำพูน เพื่อผู้บริหาร และครูผู้สอน จะได้มีแนวทาง ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือหน่วยงานอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปพัฒนา การศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาแผนกธรรม สำนักเรียนขนาดเล็ก จังหวัดลำพูน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารและครูผู้สอนแผนกธรรม ในการใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาแผนกธรรม ของสำนักเรียนขนาดเล็ก จังหวัดลำพูน อีกทั้งหน่วยงานหรือองค์กรอื่นที่มีส่วนได้ส่วนเสียใน การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม สามารถนำไปพัฒนากระบวนการเรียนการสอนหรือกระบวนการ การจัดการศึกษาของสำนักเรียนให้มีการพัฒนาทางด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนแผนกธรรมของสำนักเรียน ขนาดเล็ก จังหวัดลำพูน จำนวน 50 สำนักเรียน จำแนกเป็นผู้บริหาร 57 รูป และครูผู้สอน 200 รูป รวมประชากรทั้งสิ้น 257 รูป

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการศึกษา แผนกธรรมของสำนักเรียนขนาดเล็ก จังหวัดลำพูน จะศึกษากิจกรรมการดำเนินงานใน 4 งาน ดังนี้

- 2.1 งานวิชาการ
- 2.2 งานงบประมาณ
- 2.3 งานบุคคล
- 2.4 งานบริหารทั่วไป

3. ตัวแปรที่ศึกษา

- 3.1 ตัวแปรต้น คือ สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม
 - 3.1.1 ผู้บริหาร
 - 3.1.2 ครูผู้สอน
- 3.2 ตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดการศึกษาแผนกธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สำนักเรียน หมายถึง สถานศึกษาที่วัดตั้งขึ้นโดยปริยายหรือขออนุญาตจัดตั้งขึ้นไปตามลำดับจนถึงเจ้าคณะจังหวัด (เจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัด) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ตามหลักสูตรของแม่กองธรรมสนามหลวงคณะสงฆ์ไทย เฉพาะที่จัดให้นักเรียนที่เป็นพระภิกษุสามเณรที่เรียกว่า นักธรรม ไม่รวมถึงที่จัดการศึกษาให้กุลหัตถ์ ที่เรียกว่า ธรรมศึกษา
2. สำนักเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนพระปริยัติธรรม / สำนักเรียน ที่จัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร โดยมีจำนวนนักเรียนรวมกันแล้วไม่ถึง 50 รูป
3. การศึกษาแผนกธรรม หมายถึง การศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาเฉพาะที่ผู้เรียนมีสถานภาพเป็นบรรพชิตเท่านั้น ตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของกองธรรมสนามหลวง กรมการศาสนา ไม่รวมผู้เรียนที่เป็นคฤหัสถ์หรือฆราวาส
4. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ เจ้าอาวาส / ครูใหญ่ / อาจารย์ใหญ่ / เจ้าสำนักเรียน / รองเจ้าสำนักเรียน / ผู้ช่วยเจ้าสำนักเรียนขนาดเล็ก ในจังหวัดลำพูน

5. ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนในสำนักเรียนขนาดเล็ก / เลขานุการ
เจ้าสำนักเรียน เฉพาะผู้สอนที่มีสถานภาพเป็นบรรพชิตเท่านั้น

กองหอสมุด
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์